didesniu plokščiu akmeniu. Kapo Nr. 5 urnoje su sudegintais kaulais rasta žalvarinio neaiškaus dirbinio apdegęs fragmentas - juostelė. Kapai datuojami 300-200 m. pr.m.e.

Egliškių pilkapiai - žalvario amžiaus pabaigos - ankstyvojo geležies amžiaus paminklas, davęs naujos medžiagos pajūrio srities gyventojų dvasinei bei materialinei kultūrai pažinti.

RAUDONĖNŲ KAPINYNAS

Eugenijus Jovaiša

Raudonėnų (Jurbarko raj.) kapinynas yra Nemuno deš. kranto aukštumoje, apie 0,2 km į Š nuo kelio Kaunas-Jurbarkas, šalia kaimo kapinių iš P pusės.

Kapinynas ilgą laiką buvo ardomas - dar ketvirtame šio amžiaus dešimtmetyje čia buvo kasamas smėlis. Tik nedidelė kapinyno dalis pateko į greta esančių kaimo kapinių teritoriją.

Naudojant karjerą, iš suardytų kapų į muziejus pateko žirgo apirangos reikmenų. Antai Kauno Valstybinis istorijos muziejus 1962 m. gavo žalvarinę įvіją ir dvi geležines diržo sagtis, o IEM 1972 m. - 4 geležines balno kilpas, 2 žąslus ir 1 žalvarinę įvіją. Šie radiniai rodė čia buvus X-XIII a. kapus su žirgais.

1974 m. MMT žvalgė karjero pakraščius. Tyrinėjimai parodė, kad čia kapų neišliko.

Kapinių Š dalyje R-V kryptimi buvo iškasta 10x1 m perkasa, kurioje 1,40 m gylyje aptikti sunykę žirgo griaučiai. Žirgas buvo palaidotas galva į PR, ant šono, sulenktomis priekinėmis kojomis. Nasruose rasti geležiniai dvinariai žąslai su grandimis galuose. Galvos srityje - 11 žalvarinių ornamentuotų žirgo karčių įvіjų ir gintari-

nis dvigubo nupiauto kūgio formos karoliukas. Tai - vienintelis X-XIII a. žirgo kapas, kurį pavyko ištirti šiame kapinyne. Be to, iš vietinių gyventojų buvo gautos dar dvi balno kilpos.

1975 m. buvo tyrinėjamas 200 m^2 plotas kapinių Š dalyje, kur rasti 3 žmonių kapai[1].

Kapai aptikti po supustyto smėlio 0,8-1,34 m storio sluoksniu . Atkreipia dėmesį įdomus jų įrengimas. Kiekvienas kapas turėjo stačiakampį akmenų statinį (kapas Nr. 1 - 2,25x0,9 m, Nr. 2 - 2,20x0,75 m, Nr. 3 - 1,76x0,78 m dydžio), sukrautą iš nedidelių (40x28x10, 32x16x17, 20x19x15 cm) akmenų, kurie sudėti trimis (kapai Nr. 1, 2) ir dviemis (kapas Nr. 3) eilėmis, dedant vieną akmenį ant kito. Kapų Nr. 1, 2, 3 statybai atitinkamai sunaudota 63, 66, 38 akmenys. Visi kapai nukreipti galais į Š ir P (kapo Nr. 1 ašis kiek pasisukusi į ŠV). Atstumas tarp kapų Nr. 1-3 centrų - 4,35 m, Nr. 1-2 - 3,8 m, Nr. 2-3 - 3 m.

Įkapės ir žmogaus kaukolės dalelės bei dantys išliko tik kape Nr. 3. Kituose kapuose įkapių nerasta, o griaučiai taip sunykę, kad neįmanoma atsekti jų vietos ir padėties. Kape Nr. 3 kaukolės likučiai aptikti 3-5 cm žemiau apatinės akmenų eilės. Įkapės - žalvariniai antsmilkiniai ir plaušinės kepuraitės liekanos rastos griautiniam kapui įprasta tvarka.

Kapo Nr. 3 skersinis pjūvis, žmogaus griaučių dalelės, įkapės bei jų padėtis kape rodo, kad mirusieji buvo laidoti nedeginti, guldyti galvomis į Š. Statinys - keturkampis rentinys buvo sukrautas kapo duobės pakraščiais ir užpiltas žemėmis taip, kad viršutinės eilės ak-

---

[1] Е. Йовайша, Б. Даканис. Новый тип грунтовых погребений в Литве, - АО 1975 года, М., 1976, с. 437.

menys buvo matomi žemės paviršiuje ir žymėjo kapo vietą.

Tyrinėjant kapus Nr. 1, 3, bvuo pastebėtos laidojimo apeigų su ugnimi liekanos. Kapo Nr. 1 V ir ŠR pusėje išliko dvi ugniavietės (0,5x0,5 ir 0,9x0,7 m dydžio), iš kurių paskutinė buvo ryškesnė. Jų pjūviai rodo, kad ugnis degė ant žemės paviršiaus, įrengus kapą. Be to, tam pačiam kapui tenka priskirti ir angliukų krūvelę, buvusią į Š nuo kapo. Kitokia ugniavietės padėtis kape Nr. 3. Čia ugnis degusi jau ant pačio kapo, kojų srityje.

Raudonėnuose rastieji kapai yra vieninteliai tokie respublikoje. Tiksliau juos datuoti tuo tarpu sunku. Tačiau tam tikrų panašumų kapo įrengime bei pačiose įkapėse galima rasti Lietuvos ir kaimyninės Latvijos archeologinėje medžiagoje.

Latvijos TSR Lielupės baseine ir Dauguvos kairiajame krante tyrinėta apie 10 kapinynų, kuriuos latvių archeologai išskiria į atskirą "plokštinių kapų su akmeninėmis konstrukcijomis" grupę[1]. Artimiausi Raudonėnų kapinynui yra Raganukalnio ir vadinamasis Ziedonės mokyklos kapinynai[2], tačiau pastaruosiuose kapų akmeninės konstrukcijos buvusios visiškai įleistos į žemę. Nei viename iš šių kapinynų įkapių nerasta, ir tai atsiliepė jų datavimui. Antai E. Šturmas Raganukalnio kapinyno gyvavimo pradžia laikė žalvario amžiaus II/III-IV periodus, o V. Ginteris - skyrė jį ankstyvajam geležies amžiui. Dar kitaip Raganukalnio ir Ziedonės mokyklos kapinynus datuoja J. Graudonis. Mat, greta griautinių kapų su akmeninėmis konstrukcijomis juose rasta ir sudegintų žmonių kapų, apdėtų akmenimis. Bendri kapų įren-

---

[1] Я. Граудонис, Латвия в эпоху поздней бронзы и раннего железа, Рига, 1967, с. 62-67.

[2] Ten pat, p. 64-67, pav. 74:4,8,9.

jimo tradicijų pasireiškimai ir tai, kad mirusiųjų deginimo paprotys, pradėjęs plisti apie 1000 m. pr.m.e., paskatino J. Graudonį datuoti griautinius kapus su akmeninėmis konstrukcijomis I tūkstantm. pr.m.e. pirmąja puse. Panašūs kapai, skiriami IV-III a. pr.m.e., žinomi ir iš buv. Rytprūsių[1].

Taigi nurodytos paralelės kapo konstrukcijos požiūriu neduoda aiškaus atsakymo, kokio laikotarpio yra Raudonėnų kapinynas. Aiškiau kapinyno gyvavimo laikotarpį padeda suvokti įkapės bei jų analogijų ieškojimai.

Moters kapo Nr. 3 žalvariniai įvijiniai antsmilkiniai skiriasi nuo žinomų šio tipo papuošalų. Pastarieji sudaryti iš dviejų sunertų įvijų, kurių skersmuo skirtingas (nuo 2,46 iki 3,27 cm). Padaryti jie iš plonos žalvarinės vielos smailėjančiais galais.

Analogiški, tačiau chronologiškai kiek vėlesni antsmilkiniai rasti 1975 m. Pažarsčio (Prienų raj.) pilkapyje Nr. 54 (žr. straipsnį šiame rinkinyje). Jie kiek didesni (4,2-4,3 cm), ir abu nareliai turi vienodai įvijų. Ypač svarbu, kad Pažarstyje jie rasti kape kartu su kitais žalvariniais II a. dirbiniais (trimitinė antkaklė, akinė ir labai profiliuota segės). Matyt, ir Pažarstyje, ir Raudonėnuose rastuosius atsmilkinius tenka laikyti nauju įvijinių antsmilkinių tipu.

Pad kuriam laikotarpiui skirti Raudonėnų kapus? Kapų įrengimo bei įkapių paralelių apžvalga rodytų, kad mirusieji čia buvo laidojami ankstyvojo geležies amžiaus pabaigoje - senojo geležies amžiaus pradžioje (III a. pr.m.e. - I m.e.a.).

Raudonėnų kapinynas davė naujų duomenų ir iškėlė naujų klau-

---

[1] C. Engel, Vorgeschichte der altpreussischen Stämme, Konigsberg, 1935, pav. 80.

simų. Pavyzdžiui, dabar laikomasi požiūrio, kad m.e. pradžios kapuose vidurio Lietuvoje randami taisyklingai padėti akmenys abipus mirusiojo galvos, dubens ar kojų buvo skirti skobtiniam karstui paremti[1], tačiau yra ir abejonių dėl jų paskirties[2]. Pastarieji kasinėjimai Raudonėnuose tas abejones tarsi patvirtina ir leidžia manyti, kad tie akmenys gali būti anksčiau buvusių kapų keturkampių vainikų supaprastėjusi tąsa.

Raudonėnų kapus su I m.e. tūkstantm. pirmosios pusės vidurio Lietuvos kapais sieja ne tik laidosena (akmenų dėjimo tradicija, griautinis laidojimo būdas ir mirusiojo padėtis kape), bet ir rastieji papuošalai. Vėlesni ir didesnio skersmens (10–11 cm) įvijiniai antsmilkiniai rasti II a. Sargėnų kapuose[3]. Ypač įdomu, kad Veršvuose (Kaunas), panašiai kaip ir Raudonėnuose, moters kape Nr. 21 prie smilkinio rasti du įvijiniai antsmilkiniai[4].

Kartu su įvijiniais antsmilkiniais Pažarstyje rastoji prūsiško tipo trimitinė antkaklė ir V a. pr.m.e. antsmilkiniai iš Kurmaičių (Kretingos raj.) pilkapio A, kurie panašūs į Raudonėnų, nurodo galimą ryšį su Rytprūsių ir vakarų Lietuvos I tūkstantm. pr.m.e. pabaigos gyventojų kultūra.

---

1 J. Puzinas, Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys, K., 1938, p. 41, 45, 47, 70–73.

2 A. Volkaitė-Kulikauskienė, Lietuvos archeologiniai paminklai ir jų tyrinėjimai, V., 1958, p. 87, 88.

3 J. Puzinas, ten pat, p. 42.

4 Ten pat, p. 47.